

Пам'ятати, щоб застерегти

13

Народилася і зростала я на хуторі, що недалечко від Деревка. Багато нас було у батьків: двоє хлопців і п'ятеро дівчат. Після братів, Івана і Григорія, серед сестер я найстарша. Коли ж на Україну прийшов голод 1932-1933 років, я була зовсім найменшенькою, мала ж лише трохи більше двох років. І, дякувати Богу, не пам'ятаю того страхіття. Хоча розповіді мами й тата про нього запам'яталися, мабуть, на все життя.

Коли на наші землі ступила ворожа нога фашистів, батька і братів забрали на фронт. Ненька залишилася з нами п'ятьма одна. Тяжко їй доводилося. І у скрутну хвилину, коли довкола хати ходили вороги, коли, бувало, вже дивилися в очі смерті, вона розповідала нам про пережите у тридцяті роки, а також почуте про голод, про який ходили між людьми страшні оповідки. Розповідала, аби зрозуміли ми, тоді ще зовсім малі, що не тільки німці можуть завдати лиха українцям, а й серед своїх є вороги народу. І часто повторювала: "Від кулі вмерти не боляче, а ось голодну смерть треба боятися".

Ще в кінці 20-х почали можновладці та ті, хто хотів їм прислужитися, забирати у людей все майно. Зі сльозами на очах мама розповідала, як одного дня прийшли невідомі їй, не мовлячи ні слова, вивели із хліва корову, коня, забрали на віз усе зерно, сільськогосподарський інвентар і повезли невідомо куди. Добре, що батько в той час якраз був на полі, то хоч коса, вила та граблі залишились. Отак, за одну мить, zostалися ні з чим. А жити ж треба було, діти, як горох, просили їсти. Важко було їм, бідним, ой тяжко. А тут наступили ще тяжчі тридцяті. Дякувати Господу, обійшов голод стороною наші поліські землі. Хоча й тут наслідки його все-таки були. Та й як не їх могло їх бути, коли, як я вже говорила, у людей все забирали. Часто приходили у наші краї

люди із Сходу України в пошуках кращого життя, та й, можна сказати, для того, щоб вижити, не померти голодною смертю. Й у Деревку такі ще тривалий час проживали.

Літо тридцять третього видалось східнякам страшним. Починалось все із довжелезних черг біля хлібних магазинів, а затим все частіше зустрічались опухлі, обідрані люди з простягнутими руками. Вимирали сім'ями, родинами, селами. Труп не встигали ховати. А потім вже й не було в цьому потреби, бо ж дійшло до того, що самі люди з'їдали їх. А ще бувало й страшніше – коли батьки убивали свою дитину, аби прогодувати інших.

Особливо мені запам'яталася розповідь неньки про випадок, який вона почула по дорозі у Пінськ на ринок. Відомо, що у ті страшні дні люди вишукували різні шляхи, аби знайти поживу. Часто йшли на порушення закону. Хоча чи ж було це порушення? Однієї ночі чоловік, дружина і семеро дітей якого вже пухли від голоду, зважився потайки прокрастися на клаптик поля, де ще на весні сам сів жито, але згодом його забрали. Радості не було меж, коли вдалося назбирати жменьку запилених зернинок, трішки полови. Вже майже дійшов до домівки, коли наздогнали лихі люди, назвали ворогом народу і наказали віддати награване. Дружина, яка ледве вибігла з хати, тільки й побачила, як підкошеним лебедем її чоловік впав від ворожої кулі. Нахилилась над тілом, омиваючи його слізьми, і у міцно стиснутих долонях побачила зерно й полу. Тихенько, потайки заховала те добро в рот, аби ніхто не побачив. Зраділа, що нарешті нагодує діток. Щасливі такою знахідку, малятка вранці вибігли із хати і, не усвідомлюючи свого вчинку, похвалилися перед ровесниками, що їли хліб. І жорстоко поплатилися за це, бо ж уже через деякий час мама мертвою пташкою впала на груди батькові, залишивши їх сиротами. Не довго пожили й вони на цьому світі, бо, як казали очевидці, ними “посмакували” сусіди.

15

Це лише один такий випадок. А скільки ж їх було, щодня, щогодини, щохвилини! Невимовно тяжке горе спіткало Україну. А там незадовго ще й війна нагрянула, яка принесла не менше лиха. Пам'ятаю, як боялися ми, що кожен день може бути останнім. З різних сторін чигали вороги. Тим паче в самій нашій сім'ї було зіткнення поглядів: тато загинув на фронті, воюючи з радянськими військами, дядько був у червоних партизанах, а молодший брат Григорій став у ряди Повстанської Армії.

Не відомо, за які гріхи Бог так накарав нашу землю, бо ж і після закінчення Великої Вітчизняної знову спіткало народ невимовне лихо: черговий голод.

З болем згадую ті часи. І ще більше ятрить той біль серце нині, коли можна зробити порівняння сьогодення і минулого. Якою ж то радістю було колись нам смакувати кашу з потовченого зерна чи пиріжок із висівок. А коли хатою розносився запах свіжозвареної картоплі у лущинні, це було справжнім святом. І жаль огортає душу, коли нині, буває, валяється на дорозі кусень хліба, коли викидають ваварену, випечену смакоту, бо вона, бачте, вже кілька годин постояла. Знали б люди ті страшні 30-40-ві роки, більше шанували б святий хліб. Але все ж краще їх нікому більше не зазнати. Треба благати Бога, щоб страхіття таке ніколи не повторилося.

Я щаслива, що дожила до цих днів, коли можу поділитися наболілими спогадами, коли можу запалити свічку усіх, хто загинув від голодної смерті. Ми, ті, хто пережив той геноцид, повинен його пам'ятати хоча б задля того, щоб застерегти від такої біди інших!

2007р.
с. Деревка
Клима Марія Макарівна